

Azərbaycan Prezidentinin səfərindən sonra İKT ölkəmizlə bağlı məsələləri daha ətraflı müzakirə etməyə, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə əlaqədar daha təsirli qərarlar qəbul etməyə başladı. Təşkilata üzv ölkələrin xarici işlər nazirlərinin 1995-ci ildə Konakridə, 1996-cı ildə Cakartada keçirilmiş konfransları İKT Baş katibinin Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı məruzələrini müzakirə edərək, Ermənistanın təcavüzünü kəskin şəkildə pislədi. Hər iki konfransın qəbul etdiyi sənədlərdə Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal edilmiş Azərbaycan torpaqlarından təcili surətdə çıxarılması, Azərbaycan Respublikasının suverenliyinə və ərazi bütövlüyünə hörmət edilməsi tələbi qoyulmuşdu. Qeyd etmək lazımdır ki, Cakartada keçirilmiş XXIV konfransda, ilk dəfə olaraq, İKT-nin 1993-cü ildən etibarən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə dair qəbul etdiyi qətnamələrin adı dəyişdirilmiş, "Ermənistan Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında münaqişə haqqında qətnamə" əvəzinə, "Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü haqqında qətnamə" adlandırılmışdı. Cakarta konfransı, həmçinin, ATƏT-in dövlət və hökumət başçılarından Lissabon Zirvə toplantısında ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin Dağlıq Qarabağ probleminin həllinə dair bəyanatını dəstəklədiyini bildirmişdi.

İKT və onun qurumları ilə aparılan ardıcıl, məqsədyönlü işlərin nəticəsi olaraq, İslam İnkişaf Bankı (İİB) 1996-cı ildə Bakıda Beynəlxalq İnvestisiya Konfransı keçirməyi qərara aldı. Konfrans 1996-cı il sentyabrın 21-də keçirildi. Tədbirdə Bankın prezidenti və Direktorlar Şurasının üzvləri ilə yanaşı, 17 ölkədən gəlmiş 180-dək iş adamı da iştirak edirdi. Konfransda çıxış edən Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev ümidvar olduğunu bildirmişdi ki, İİB-in Azərbaycanda ilk dəfə keçirdiyi yüksək səviyyəli, geniş tərkibli konfrans bankın bütün müsəlman ölkələrindəki, o cümlədən, Azərbaycandakı fəaliyyətinə güclü təkan verəcəkdir. O demişdi: "Azərbaycan tarixi köklərinə, adət-ənənələrinə dini mənsubiyyətinə görə, islam ölkəsidir və islam ölkələri ilə həm coğrafi nöqtəyi-nəzərdən yaxın olduğuna görə, həm də adət-ənənələrimiz bir-birinə bənzədiyinə görə, daha da səmərəli əməkdaşlıq etmək imkanına malikdir. İslam ölkələri dünyanın elə məntəqələrində yerləşirlər ki, onların iqlimi də, torpaqları da, təbiəti də, insanları da, insanların xasiyyəti, adət-ənənələri də bir-birinə bənzərdir, bir-biri ilə bağlıdır. Bunlar hamısı ölkələrimiz arasında daha sıx əlaqələr saxlanmasını tələb edir və bunun üçün şərait yaradır... Mən islam ölkələrinin iş adamlarının, özəl sektorunun Azərbaycana gəlməsinə arzulayıram və sizi ölkəmizə dəvət edirəm. İslam İnkişaf Bankının burada daha geniş fəaliyyət göstərməsini arzu edir, ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bundan sonra da belə olacaqdır."

Konfransın başa çatmasından bir müddət sonra, 1997-ci ilin yanvarında İİB Direktorlar Şurası Ələt-Hacıqabul avtomobil yolunun yenidən qurulması layihəsinin həyata keçirilməsi üçün Azərbaycana 13,144 mln. ABŞ dolları məbləğində güzəştli kreditin ayrılması haqqında qərar qəbul etdi. Ümumiyyətlə, bank müxtəlif illərdə Azərbaycana ümumi məbləği 74 mln. dollardan artıq olan güzəştli kreditlər təqdim etmiş, qaçqın və məcburi köçkünlərə humanitar yardımların göstərilməsi, məktəblərin, istehsal müəssisələrinin, su kanallarının və yolların tikilməsi, sosial-iqtisadi inkişaf layihələrinin texniki-iqtisadi əsaslandırılmasının hazırlanması üçün ümumi məbləği 5 mln. ABŞ dollarınadək olan təmənəsiz maliyyə vəsaiti ayırmışdı.

1997-ci ildə, İKT-nin tarixində ilk dəfə olaraq, bir il ərzində dövlət və hökumət başçılarından həm növbədənəkar, həm də növbəti konfransları keçirildi. 1997-ci il martın 23-də Pakistanın paytaxtı İslamabadda keçirilmiş növbədənəkar

konfransda qəbul edilmiş bəyannamədə Azərbaycan tərəfinin təklifləri də öz əksini tapmışdı. Sənədin 10-cu bəndində Ermənistanın Azərbaycanı qarşı təcavüzü ciddi şəkildə pislənmiş və işğal olunmuş ərazilərin azad edilməsinə dair tələb qoyulmuşdu.

İKT-nin VIII Zirvə toplantısı 1997-ci il dekabrın 9-11-də İrənin paytaxtı Tehrandə çağırılmışdı. Toplantıda 53 ölkənin nümayəndələri iştirak edirdi. Azərbaycan nümayəndə heyətinə dövlət başçısı Heydər Əliyevin özü rəhbərlik edirdi. Toplantı müddətində Heydər Əliyev islam ölkələrinin dövlət və hökumət başçıları, nümayəndələri, beynəlxalq təşkilatların rəhbərləri ilə 25-dən çox görüş keçirmiş, Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında həqiqətləri onların diqqətinə çatdıraraq, onları münaqişənin aradan qaldırılması üçün Ermənistanı təsir göstərməyə çağırırmışdı. Görüşlərdə, həmçinin, ikitərəfli əlaqələrin genişləndirilməsi məsələləri də müzakirə edilmişdi.

Heydər Əliyevin təkidli söyləri nəticəsində adı dəyişdirilərək "Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü haqqında" qətnamədə qeyd edilirdi ki, İKT-nin üzvü olan dövlətlər Ermənistanı silah və hərbi sursat verməkdən qəti imtina etməli, onların ərazisindən bu cür yüklərin tranziti üçün istifadə olunmasına yol verməməlidirlər. Sənəddə, həmçinin, BMT Təhlükəsizlik Şurasının Ermənistanın təcavüzü ilə bağlı qəbul etdiyi 822, 853, 874 və 884 nömrəli qətnamələrin yerinə yetirilməsi üçün daha təsirli addımlar atılması tövsiyə olunurdu. Nəticədə, VII Kasablanka İslam Sammitində (1994) qəbul edilmiş qətnamə ilə müqayisədə VIII Tehran İslam Sammitinin (1997) qətnaməsi daha geniş və təsirli olmuşdu. Zirvə toplantısının qəbul etdiyi digər qətnamə üzv dövlətləri və İslam Təsisatlarını Azərbaycan hökumətinə və xalqına lazımı iqtisadi və humanitar yardım göstərməyə çağırırdı. Beləliklə, Tehran Zirvə görüşü Azərbaycan diploma-

Heydər Əliyev, İKT və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü hüququ

Sammitdəki çıxışında Heydər Əliyev dövlət və hökumət başçıları daha fəal əməkdaşlıq etməyə dəvət etmiş, Ermənistanla münaqişənin ölkəmizə vurduğu ziyanı ətraflı bəhs edərək, İKT rəhbərliyini və üzv dövlətləri Azərbaycanın haqq işinə dəstək verməyə çağırırmışdı. İşğalçı Ermənistanın Amerika, Avropa və Rusiyadan mənəvi, siyasi, iqtisadi və hərbi yardım aldığı, 1993-1996-cı illərdə Rusiyanın Ermənistanı, təmənəsiz olaraq, 1 mlrd. dollar dəyərində silah-sursat və hərbi texnika göndərdiyini bildirən Azərbaycan Prezidenti vurğulamışdı ki, müsəlman dövlətlərinin hemrəyliyine, mənəvi və maddi köməyinə Azərbaycan xalqının böyük ehtiyacı var. Dövlət başçısı öz nitqində Ermənistanın təcavüzü nəticəsində yerlərindən didərgin düşmüş, çadırlarda ağır vəziyyətdə yaşayan bir milyondan artıq qaçqına və məcburi köçküne göstərilən humanitar yardıma görə Türkiyəyə, İrana, Səudiyyə Ərəbistanına, Pakistana, Misirə, Küveytə və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə dərin minnətdarlığını bildirmiş, İKT-yə üzv olan digər dövlətlərin başçılarından xahiş etmişdi ki, bu sahədə köməklərini artırınsınlar. Tehran Zirvə konfransı, bilavasitə Azərbaycana aidliyi olan iki qətnamə qəbul etdi.

tiyasının yeni uğurları ilə əlamətdar oldu. Lakin konfransın gedişi zamanı jurnalistlərə müsahibə verən Azərbaycan Prezidenti iş görmək üçün İKT-nin daha çox imkanlara malik olduğunu söyləyərək, təəsüflə qeyd etmişdi ki, bu təşkilat ancaq qətnamələr qəbul edir: "Üç il bundan öncə, Mərkəzdə bir qətnamə qəbul edildi, Ermənistan təcavüzkar kimi pisləndi, məhkum olundu və bu, dünyaya elan edildi. Əlbəttə, beynəlxalq aləmdə ictimai rəy üçün bunun əhəmiyyəti var. Ancaq hesab edirəm ki, bu təşkilat səsinə daha da gur çıxara bilər və tələb edə bilər ki, Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycan torpaqlarından dərhal çıxarılsın. Müsəlmanlara qarşı belə təcavüz etməsinlər. İslam ölkələri bir olsalar, bunu edə bilərlər."

Prezident seçildikdən sonra Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi xarici siyasət, xüsusən, İKT və islam ölkələri ilə sıx əməkdaşlıq əlaqələri yaratması, onu tez bir zamanda islam dünyasının liderinə çevirmişdi. İKT-nin VII Sammitinin keçirildiyi günlərdə islam ölkələri ilə ikitərəfli əməkdaşlığı inkişaf etdirmək və genişləndirmək məqsədilə həmin ölkələrin başçıları və nümayəndələri ilə çoxsaylı görüşlər keçirərək, onlarla sıx şəxsi münasibət-

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığın artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

lər yaratmağa nail olmuşdu. O, münasibətlərin əhəmiyyətindən danışarkən, qeyd edirdi ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti kimi mən öz qardaşlarımla, müsəlman dövlətlərinin başçıları ilə şəxsi münasibətlər yaratmağa, aramızda hemrəyliyi möhkəmlətməyə böyük əhəmiyyət verirəm. İKT sammitində çıxışı göstərdi ki, Onu təkə və tənii Azərbaycanın problemləri deyil, islam dünyasının, bütün bəşəriyyətin problemləri dərinəndən düşündürürdü. Öz çıxışında, O, Ermənistanın təcavüzü nəticəsində, Azərbaycanın üzleşdiyi müsibətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqla yanaşı, digər müsəlman xalqlarının problemlərinin də Onu narahat etdiyini dilə gətirmişdi: "Öz çıxışında mən xalqımın ağrı-acılarından və iztirablarından danışdım. Bununla yanaşı, Bosniya və Herseqovində, Kəşmirdə, Fələstində, dünyanın bütün qaynar nöqtələrində milliyətindən və dinindən asılı olmayaraq, başqa xalqların da dərddə və iztirabları mənə narahat edir. Bosniya və Herseqovində son vaxtlar yaranmış vəziyyət xüsusi təşviş və ürk ağırsı doğurur. Orada qırğın və dağıntılar dəhşətli miqyas almışdır. Ona görə də biz qanlı qırğının dərhal dayandırılması üçün və bu münaqişənin ədalətlə aradan qaldırıl-

masına nail olmaq üçün bütün imkanlarımızdan istifadə etməliyik, var qüvvəmizi sərf etməliyik."

Eyni zamanda, O, əmin idi ki, heç bir ölkə üzleşdiyi problemləri, xüsusən, separatizm və milli təhlükəsizliklə bağlı problemlərini təkbaşına beynəlxalq birliyin dəstəyi olmadan həll edə bilməz: "Bu gün dünyada mürəkkəb və ziddiyyətli proseslər getməkdədir: viranedic qlobal müharibənin qarşısını alınması, dünyanın təhlükəsizliyinin yeni təməlinin qoyulması kimi müsbət meyillər regional münaqişələrin artması ilə, yırtıcı millətçiliklə və dövrün başqa bəlaləri ilə qarşılaşır. Bizim ölkələrimiz bu proseslərin qaynağındadırlar və biz beynəlxalq təhlükəsizliyin möhkəmlənməsinə, sülh və tərəqqi qüvvələrinin qələbəsinə layiqli yardım etməliyik, öz söylərimizi göstərməliyik. Bunun naminə biz müsəlman ölkələrinin inkişafına mane olan əngəlləri aradan qaldırmalı, bir-birimizə yardım əli uzatmalıyıq, parçalanmanın və təkənlənmənin qarşısını almalyıq, dərəcə düşmüş qardaşlarımızı birlikdə kömək etməliyik, qanlı müharibələrin və silahlı münaqişələrin alovunu söndürməliyik."

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru